

۱. آیا تصفیه‌ی فاضلاب و استفاده‌ی مجدد از آن به‌عنوان آب آشامیدنی اشکال شرعی ندارد؟ یا چون الان دچار کم‌آبی هستیم، مجبوریم به حکم شرایط اضطرار این کار را بکنیم؟

آبی که انسان می‌نوشد و غذایی که می‌خورد یا کلاً نوشیدنی‌ها باید پاک و حلال باشند. اگر فاضلابی نجس باشد، برای آنکه بشود از آن آب آشامیدنی گرفت باید دو اتفاق بیفتد: اول: مصرف آن آب از نظر پزشکی برای سلامت انسان ضرری نداشته باشد و دوم: باید به مرحله‌ای برسد که از نظر شرعی هم پاک بشود. اگر فاضلاب را به‌گونه‌ای تصفیه کردند که این دو شرط انجام شد، مصرف آن آب اشکالی ندارد و این مسئله مربوط به حال اضطرار هم نیست. اضطرار برای جایی است که انسان بگوید اگر حلالش نیست حرامش را می‌خوریم.

بنابراین اگر فاضلاب را تصفیه کردند و آب زلالی به‌دست آمد که از نظر آزمایشگاهی می‌گویند هیچ ضرری ندارد و همچنین پاک هم شده بود، مصرف آن اشکال ندارد. اما فاضلاب به‌صرف این‌که از نظر پزشکی سالم شد خود به‌خود پاک نمی‌شود؛ برای پاک‌شدن باید وصل به آب کُر بشود یا حتی بنابر احتیاط با آب کُر مخلوط بشود. بنابراین آب تصفیه‌شده‌ای که در یک‌جا جمع می‌شود باید در خروجی به یک شیر متصل به منبع شهر که وصل به کُر هست متصل بشود به‌حدی که با آن مخلوط بشود. در این صورت پاک هم هست و مصرف آن اشکالی ندارد.

۲. بسیاری از کشاورزان در اثر کم‌آبی از فاضلاب برای آبیاری استفاده می‌کنند؛ آیا این کار خلاف شرع است؟

خیر؛ اگر منع قانونی نداشته باشد خلاف شرع نیست. اینکه محصولات کاشته‌شده با فاضلاب آبیاری شود یا کود نجس پای آنها ریخته شود موجب نجس‌شدن محصولات کاشته‌شده نمی‌شود؛ به‌خاطر آنکه استحاله صورت می‌گیرد و این آب تغییر وضعیت می‌دهد. بنابراین میوه یا دیگر محصولات پاک است و مشکلی ندارد.

۳. استفاده از آب‌های زیرزمینی برای مصارف صنعتی و کشاورزی چه حکمی دارد؟

هر کسی نباید فقط به مدت و محیط زندگی خودش نگاه کند. این گونه نباشد که مثلاً یک نفر بگوید که من فقط در این مزرعه زندگی می‌کنم و تا پنجاه شصت سال دیگر هم زنده هستم و کارهایم را جوری انجام می‌دهم که به این شصت سال و این زمین خودم لطمه‌ای وارد نشود و کاری هم به مصالح دیگران و آیندگان ندارم. ممکن است این فرد چاهی حفر کند که برای او مفید باشد، اما با این کار به منابع طبیعی لطمه می‌زند؛ سفره‌های آب زیرزمینی از بین می‌رود یا سطح آب‌ها پایین می‌رود یا به قنات‌هایی که شاید هزاران سال مزارع را آبیاری می‌کرده و جزء برکات کشور ما هست آسیب وارد می‌شود. خوب با توجه به این مسائل مسئولین آمدند قانون وضع کرده‌اند. بنابراین استفاده از آب‌های زیرزمینی در جاهایی که منع قانونی وجود دارد یا در جاهایی که ملک شخصی دیگران است جایز نیست. اما اگر مجوز قانونی گرفته‌اید یا ملک شخصی خودتان هست و منع قانونی هم ندارد اشکال ندارد.

۴. استفاده از آب‌های جاری و به‌ویژه جوی‌های آبی که برای آبیاری و باغبانی در کوچه‌باغ‌ها جریان دارد برای کارهایی مانند وضو، آشامیدن یا شستن خودرو چه حکمی دارد؟

تصرفات جزئی و متعارف در این گونه آب‌ها مانند آب برداشتن به مقدار مثلاً یک ظرف یا وضوگرفتن یا آب خوردن اشکالی ندارد حتی اگر ما ندانیم صاحبان این آب راضی هستند یا خیر.

اما شستن خودرو دیگر تصرف جزئی نیست؛ چراکه مقدار زیادی آب لازم دارد. حالا ممکن است کسی یک سطل آب بردارد و با آن شیشه‌ی ماشین را تمیز کند که متعارف هم باشد؛ اما اینکه ماشین را در کنار جوی آبی که صاحب شخصی دارد متوقف کند و ماشینش را بشوید، این کار غیرمتعارف است و باید ببیند که صاحب آب راضی هست یا خیر.

البته ممکن است عرف محل یک جوی این گونه باشد که افراد بروند و ماشین‌هایشان را آنجا بشویند و منعی هم نباشد؛ اینجا این کار متعارف است و اشکالی ندارد؛ اما اگر غیرمتعارف باشد، بدون اجازه‌ی صاحب آب اشکال دارد.

۵. با توجه به اهمیت کیفیت آب در سلامت جامعه ، بعضی اشخاص (حقیقی و حقوقی) پساب فاضلاب و پسماند های خود را در آبهای سطحی (اعم از رودخانه ها، تالاب ، دریاچه و نظایر آنها) رها می کنند. این امر بعضاً برای بهره برداران و ساکنین اطراف منابع مذکور منجر به ضرر می شود. این اقدام چه حکمی دارد؟ در پایان تقاضا دارد از رهنمود ارشادی حضرتعالی در این زمینه بهره مند شویم.

در صورتیکه موجب اذیت و آزار دیگران و یا باعث ضرر به دیگران گردد ، جایز نیست. موفق و موید باشید

۶. با توجه به قوانین نظام مقدس جمهوری اسلامی در خصوص منع حفر چاه غیرمجاز کشاورزی و استفاده غیرقانونی از نعمت آبهای زیرزمینی، حکم حفر چاه غیرقانونی به لحاظ شرع مقدس چیست؟ درآمد حاصله از استفاده از اینگونه چاهها چه حکمی دارد؟ در صورت حرمت درآمد حاصله از این طریق، کیفیت ردّ مظالم یا تطهیر مال چگونه است؟

حفر چاه جهت استفاده از آبهای زیرزمینی بدون اخذ مجوز از اداره مربوطه قانوناً ممنوع و حرام است. ولی اگر خلاف کرد، آب استخراجی مباح می باشد و درآمد حاصله از آن حلال است؛ ردّ مظالم و یا تطهیر مال در این رابطه مورد ندارد لیکن اگر چاه احدائی، آب چاههای هم جوار را، جذب بکند که در نتیجه آب چاه دیگران خشک یا کم شود، در این صورت استفاده از آب چنین چاهی حکم غضب را دارد که باید رضایت همسایه را تحصیل کند ولو به پرداخت خسارت.

<https://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=164#4219>

۷. آیا تصرف و استفاده از آب چاه های غیر مجاز (توسط صاحب آن یا توسط مهمان یا رهگذر یا... و برای خوردن یا وضو یا شنا یا...) فقط تکلیفاً حرام است یا وضعاً هم اشکال دارد یعنی ضمان مالی می آورد؟
ج. در مواردی که آب چاه ها سطحی محسوب نمی شود و ملک دولت اسلامی است، تخلف از مقررات نظام جایز نیست و موجب ضمان است.

<https://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=164#4699>

۸. مقام معظم رهبری پیشتر نیز بر اهمیت توجه به منابع زیرزمینی آب تأکید کرده بودند. در سال ۸۵ سید پرویز فتاح که وزیر نیروی دولت نهم بود، با ارسال ۳ سوال به دفتر مقام معظم رهبری از ایشان درخواست استفتا کرد. این سوالات بدین شرح بود:

الف) با توجه به انغال بودن منابع آبهای زیر زمینی و افت شدید سطح منابع آب مذکور در برخی دشتهای کشور به ویژه دشتهای ممنوعه که باعث نشست زمین، حرکت آبهای شور به سمت آب شیرین و به طور کلی در خطر افتادن محیط زیست می گردد، آیا حفر چاه بدون مجوز مسئولین ذیربط (وزارت نیرو) دارای منع شرعی می باشد یا خیر؟ با رعایت جوانب از جمله استفاده از آن برای انجام واجبات شرعی.

ب) در صورتی که وزارت نیرو میزان مشخص آب را برای استفاده از چاهی جهت تعادل سطح آب زیرزمینی هر منطقه مشخص و در پروانه بهره برداری ذکر کرده باشد، آیا تجاوز از حد مشخص (اضافه برداشت) جایز می باشد یا خیر؟ ارتزاق از این ولو کشاورزی چه حکمی دارد؟

پ) نظر به آیات و روایات عدیده جهت حفظ منابع حیاتی، آلوده کردن آبهای سطحی و زیرزمینی چه حکمی دارد؟

رهبر معظم انقلاب اینگونه پاسخ دادند: "بسمه تعالی؛ دولت جمهوری اسلامی ایران باید برای حفظ مصالح عمومی و جلوگیری از هر گونه ضرر و زیان و مفاسدی در استفاده ی بی رویه و نامحدود از منابع آب زیرزمینی، قوانین و مقررات جامع الاطراف برای عموم وضع کند و اعلام نماید، و آحاد ملت اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی و اعم از کشاورز و غیره، شرعاً و قانوناً موظفند از چنین قوانین و مقررات در حفر چاه و بهره برداری از آن حتی در ملک شخصی خود تبعیت نمایند، و تخلف از مقررات قانونی دولت جمهوری اسلامی ایران شرعاً جایز نیست."